

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 26 januari 2025
Leiderschap dat tot vrede strekt – Rechters 4 en 5
Toespraak Franck Ploum

1.

Het boek Rechters is een afschuwelijk boek waarin het verval van het volk wordt beschreven in onverbloemde taal van moord en doodslag, vernedering en ontmenselijking veelal met goedkeuring van, of in godsnaam. Politici die de Koran een afschuwelijk boek noemen en vervolgens verwijzen naar de Joods-christelijke traditie - wat dat ook moge zijn – hebben dit boek waarschijnlijk niet voor ogen wanneer ze dit zeggen. Ik denk dat velen van hen dit boek ook nooit hebben gelezen.

Het boek Rechters vertelt een verhaal over een land in chaos, over een volk dat de weg volstrekt kwijt is, mensen die elkaar naar het leven staan. Een verhaal. De boeken Jozua en Rechters maken in de Hebreeuwse bijbel, de Tenach, deel uit van de profetische boeken. In de christelijke bijbel zijn ze gerangschikt onder de historische boeken. Dat laatste is enigszins problematisch. Omdat het suggereert dat we hier te maken zouden hebben met geschiedenis, historie in de waarheidsgetrouwe context zoals wij geschiedenis kunnen verstaan. Een overzicht van feiten, plaats- en tijdaanduidingen en historische personen die deze geschiedenis hebben vormgegeven en gebeurtenissen die de loop van deze geschiedenis hebben beïnvloed, gestuurd, bepaald. Dat is niet het geval.

Wat in deze boeken wordt beschreven is, hoe de Ene, de God van Israël trouw blijft aan het volk, hoe de mens omgaat met die trouw en hoe de relatie tussen beiden voortdurend beproefd wordt, onder druk staat, aan een zijendraadje hangt. En ook hoe er in de chaos steeds weer mensen zijn die alles in het werk stellen om de relatie te verbeteren of te herstellen.

Zijn er dan geen historische feiten te vinden in deze boeken? Zeker wel. Maar deze feiten uit de mensengeschiedenis worden geplaatst en gebruikt in relatie tot de heilsgeschiedenis. Naast historische plaatsen, namen en gebeurtenissen zijn er dus nog veel meer plaatsen, gebeurtenissen en personages die niet terug te voeren zijn tot de mensengeschiedenis maar die enkel en alleen verstaan kunnen worden vanuit het verhaal van mensen en hun worsteling met de Ene.

Dit gezegd hebbende moeten we daar natuurlijk wel aan toevoegen dat ook de beschreven geschiedenis van mens en wereld altijd voorzien moet worden van de nodige kanttekeningen. Elke historische gebeurtenis kun je immers van verschillende kanten en perspectieven belichten en beschrijven. Lees je het verhaal van onze Gouden Eeuw vanuit het perspectief van de Hollanders of vanuit het perspectief van de slaven waarop deze Gouden Eeuw gebouwd is, je krijgt een volstrekt ander verhaal over hetzelfde historisch feit. Kijk je terug op historische gebeurtenissen vanuit de ogen van de winnaar of van de verliezer, de dader of het slachtoffer, vanuit welvaart of welzijn, vanuit mannelijk of vrouwelijk perspectief, vanuit geldeconomie of klimaat, je krijgt totaal verschillende verhalen.

2.

Jozua wordt beschreven als de opvolger van Mozes, die het volk binnen zal leiden in het land van belofte, nadat Mozes gestorven is. Voordat het zo ver is houdt Jozua hen nog één keer voor hoe en dankzij wie men hier gekomen is. De trouw van de Ene en vooral de richtinggevende woorden die ontvangen werden op de berg Horeb zijn bepalend geweest. Die woorden van solidariteit, van de vreemdeling die ook jouw rechten heeft, en je naaste die mens is als jij, die woorden die niet alleen richting, maar ook leven en welzijn voortbrengen, hebben het volk gebracht tot op de grens van overleven en leven, slavernij en vrijheid. Daaraan vasthouden, aan die solidaire - bevrijdende – ingrijpende woorden, zal bepalen of je succesvol bent in het nieuwe land. Of de voorspoed die beloofd is ook daadwerkelijk ontvangen zal worden. Het volk neemt de woorden ter harte en is succesvol in het land van belofte, zo zegt het verhaal. Tot het moment dat Jozua sterft, de oudsten

sterven en er niemand meer is die het verhaal van bevrijding en uittocht, van solidariteit en omgang met elkaar nog kent. Dan gaat het fout.

Wie de geschiedenis niet kent verliest het perspectief op heden en toekomst. Wie niet meer wil horen wat er in het verleden misging maakt kans dezelfde fouten te maken. Dat was toen zo en is nu nog zo. En we zien het allemaal gebeuren, Europa meer en meer in de greep van bruin-rechts. Hoe in ons eigen land rechtsstatelijkheid, solidariteit, heb-je-naaste lief, onder druk staan. Hoe de grenzen worden getrokken, de taal verhard en hoe de democratie wordt geminacht. Hoe er aan grondrechten van mensen wordt getornd en hoe internationale verdragen weggehoond worden. Ook wij lijken op een land in verval, een land in chaos. En een regering die belang heeft bij die chaos, want problemen oplossen slaat het fundament onder hun bestaansrecht vandaan. Dus worden er geen dingen opgelost maar besluiten genomen waarvan je van tevoren al weet dat ze niet gaan werken, die de chaos vergroten, want dat is het bestaansrecht van populistische en extreemrechtse partijen die in ons land en elders in Europa de macht grijpen. Wees waakzaam, laat je niet infecteren, voed je met argumenten en woorden, met taal, met gedachten die tegenwicht bieden.

Voor het volk Israël is het moment aangebroken dat niemand de geschiedenis nog kent of wil kennen. Het land van belofte, leven in vrijheid, is een vanzelfsprekendheid geworden. En de Ene, God-Bevrijder? Ach die hebben we toch niet meer nodig, we kunnen het prima zelf, kijk eens hoe goed we het hebben, wat we hebben bereikt? Maar afscheid van de Ene betekent dat ook het waardensysteem waarin die Ene zich kenbaar maakt los wordt gelaten. De richtinggevende woorden van solidariteit en naastenliefde, van eerlijke verdeling en het recht van de zwaksten ze worden ingeruild voor eigen volk eerst, voor rijkdom en zelfgenoegzaamheid, voor het recht van de sterksten. En bij die leefwijze hoort niet de Ene, maar horen andere Goden die aanbeden moeten worden. Zonder kompas, zonder waardensysteem dat kaders en richting geeft, verwildert het volk en ontstaat er chaos en anarchie.

3.

In die chaos is er een vrouw, Debora, een profeet aangesteld als Rechter. Een uniek moment in de verhalen: voor het eerst een vrouw op de hoogste positie. En zij spreekt recht onder haar palmboom, waar ze raad geeft en mensen bijstaat. Zij is de Ene niet vergeten, zij is een wijze vrouw en ziet scherp wat er aan de hand is. De enige manier om de chaos te temmen is terugkeren naar het kompas, het waardensysteem dat vrijheid schept. En dat betekent ook dat man en macht een stap terug moeten doen. Dat betekent dat het verslaan van je tegenstander, omwille van vrijheid niet mag leiden tot heldenverering, tot roem en aanzien voor jezelf. Nee, de vrijheidsstrijd is niet ter meerdere eer en glorie van jezelf, maar voor een groter doel: leven in goed wijdt land, voor allen. 'Niet aan jou de eer Barak, die is voorbehouden aan een vrouw.' Debora en Jael, zijn de instrumenten voor een terugkeer naar een land waar de Ene alles in allen zal zijn, waar door ieder mens geleefd wordt volgens de waarden, de leefregels ooit ontvangen op die berg.

Dienend leiderschap is gevraagd. Dienend aan mensen, aan de wereld, dienend aan die leefregels van goed leven voor allen. Op mensen als bisschop Mariann Budde zitten we te wachten, die het gouden moment pakte om Trump de les te lezen, of beter nog: op zijn verantwoordelijkheid te wijzen. 'Er zijn mensen blij met jouw verkiezing, maar weet dat er minstens zoveel mensen bang zijn door jouw komst. Neem de angst weg van immigranten, mensen van kleur en de Queer gemeenschap. Toon dienend leiderschap!' En ook al zagen we, en wist zij het eigenlijk van tevoren ook al, dat deze boodschap aan dovemansoren gericht was. In haar klonk de stem van al die bange mensen, waren zij aanwezig te midden van macht en geld, macholeiderschap. Zaligsprekingen 2025.

Dienende leiders worden gezocht, mensen die instrument van het goede willen zijn. Daar zit ook het voorbehoud. Dat je instrument wilt zijn. Het verhaal zegt niet: zet een vrouw aan het roer en het komt goed. Marjolein Faber en Fleur Agema gaan ons land niet redden. Giorgia Meloni en Marin Le Pen brengen Europa niet op het juiste pad. Het is niet om het even wie, het is vrouwe wijsheid die

rechtspreekt, die recht doet, die vasthoudt aan wat goed is en niet beloont wat slecht is. Debora en ook Jael, zijn in dit verhaal boegbeeld en instrument.

4.

De boeken Jozua en Rechters. Historisch of profetisch? Ze vertellen het verhaal van mensen en hun geluk, mensen en hun worsteling. Het eeuwige gevecht op de balans tussen eigenbelang en gemeenschappelijk belang, tussen ik en de ander, vreemdelingschap en thuiskomen. In die zin zijn het weldegelijk historische boeken: ze vertellen hoe het in een mensenleven gaat en ook wij kunnen onszelf in die verhalen in die worsteling herkennen, als ware het ons eigen leven, onze eigen tijd.

Daardoor zijn ze ook profetisch: ze houden ons een spiegel voor, waarschuwen ons voor verval in zelfgenoegzaamheid en vanzelfsprekendheid, maken ons alert op wat werkelijk tot vrede en vrijheid strekt en tot een wereld die lijkt op dat land, ooit beloofd, van melk en honing, genoeg voor allen. Dat er niet komt en eens en voor altijd zal zijn, maar dat dag na dag veroverd moet worden, in onszelf, door vast te houden aan dat onfeilbaar kompas, aan die ingrijpende en richtinggevende woorden: solidariteit, naastenliefde, vreemdelingeneer.

Bij die woorden hoort een naam, niet de naam van de vele afgoden, maar de naam van die Ene, ook wel God - Ik zal er zijn, God - bevrijder genoemd.

Zeg amen – zo moge het zijn